

Tan Olaylarından 55 Yıl Sonra Demokrasinin Neresindeyiz?

55 yıldır hiçbir şey değişmedi

► II. Dünya Savaşı'nda Nazizmin yenilgisinden sonra, Tan gazetesi, dünyanın gidişine ayak uydurmalıyız, çokpartili demokratik düzene geçmeliyiz görüşleri ile bir demokrasi saldırısına geçmişti. Bu yüzden de, başta CHP iktidarı olmak üzere bütün demokrasi karşıtı güçlerin saldırısına uğramıştı. Gerekçe de bu gazetenin ve Serteller'in "komünist" olmasıydı.

Doç. YILDIZ SERTEL

4 Aralık 1945'te, ellerinde balta ve balyozlarla Babiâli Caddesi'nde Tan gazetesine hücum eden binlerce kişi, "Kahrolsun komünistler, Sertellere ölüm!" diye bağırıyorlardı. (Üstte). Zekeriya Sertel, (sağdaki fotoğraf) bu hücumlar karşısında, "Okuyucularımınla açık bir konuşma" başlığı altında iki yazı yazmış ve şöyle demişti: "Bizim bu memlekette gerçekleştiğini görmek istediğimiz şey sadece demokrasi ve Batı anlamında demokrasidir: Söz özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, korkudan kurtulma özgürlüğü istiyoruz."

II. Dünya Savaşı'nda Nazizmin yenilgisinden sonra, Tan gazetesi, dünyanın gidişine ayak uydurmalıyız, çokpartili demokratik düzene geçmeliyiz görüşleri ile bir de-

mokrazi saldırısına geçmişti. Bu yüzden de, başta CHP iktidarı olmak üzere bütün demokrasi karşıtı güçlerin saldırısına uğramıştı. Gerekçe de bu gazetenin ve Serteller'in "komünist" olmasıydı. Zekeriya Sertel, bu hücumlar karşısında, "Okuyucularımınla açık bir konuşma" başlığı altında iki yazı yazmış ve şöyle demişti: "Bizim bu memlekette gerçekleştiğini görmek istediğimiz şey sadece demokrasi ve Batı anlamında demokrasidir: Söz özgürlüğü, düşünce özgür-

lüğü, örgütlenme özgürlüğü, korkudan kurtulma özgürlüğü istiyoruz." Serteller aynı zamanda siyasal af istiyorlardı. Onların o günlerde yazdıkları yazıları okuyanlar, hemen şu kamyayı varyorlar:

Hiçbir şey değişmedi! Acaba? Özgürlükler konusunda pek de büyük bir kazancımız olmadığı bir gerçek. Ancak, sorunu biraz derinleştirirsek önümüze önemli farklar çıkıyor:

1. Savaş sonrası yılların temel sorunları demokratikleşme ve sos-

yal hakları. Bugün ise önümüzde irtica ve IMF sorunları var. Yani sadece demokratik değil aynı zamanda laik ve bağımsız cumhuriyeti savunmak durumundayız. "Küreselleşme" adı altında yeni bir kılığa bürünmüş olan emperyalizm, bize çalışan insanları fakirleştiren ekonomik programlar dayatıyor. Okullarımızda beyni yıkanmış yobazlar yetiştiriliyor. Sefalet ve cehalet demokratik gelişmeleri temelinden sarsıyor.

2. O günden bugüne, Türkiye'de

kapitalizm gelişti. Sanayileşti bir ölçüde. İş güçler ve işsizlik fakir zengin ayrımını daha belirli bir şekilde ortaya çıkardı. Kapitalizm beraber mafya ekonomisi geliştiriyor. Devlet kendi özgürlüğünü kaybediyor. Hapishaneler dahi kontrolden çıkıyor. Polis devleti o gün de vardı, bugün de var. Ama bugün başka türlü bir polis devleti yaşıyoruz. Yoksulluğa itilenler, haksızlıklara uğrayanlar sokaklara dökülüyor, coplanıyor, tutuklanıyor, açlık grevi yapıyor, ölüyor. Egemenliklerini büyük mali-sınai sermayeye, yerli-yabancı büyük sermayeye, bankalara kaptırmış politikacılarımız sosyal haksızlıkları daha da arttırma yolunu tutuyor. Yolsuzluklar, haksızlıklar o vakit de vardı, ancak devlet egemenliğini bu denli yitirmemişti. O gün devletçilik hâlâ yürürlükteydi, bugün ise kaos var.

3. Medya o vakit de beyni yıkıyordu, bugün de. O gün demokrasiyi savunan iki gazete vardı: Tan ve Vatan, diğerleri demokrasi savunucularını komünist gösterip gençliği üzerlerine yürüttüler. Böylece, bilerek veya bilmeyerek hükümete, tek parti diktatörlüğüne hizmet ettiler. Ya bugünküler ne yapıyorlar? Ellerindeki bütün teknik araçlarla Amerika'nın tek büyük dünya gücü olduğuna, onun izinde serbest piyasa ekonomisi yolunu tutmakta başka çare olmadığına masum yurttaşlarımızı inandırırken acaba kime hizmet ediyorlar?

Unutmayalım ki, İkinci Dünya Savaşı büyük devletler arasında sömürge kavgasından çıktı. Savaşın sonunda bir kavga bitmedi. Afrika ve Asya'da Fransa, İngiltere ve Amerika arasında bu kavga hâlâ el altından sürüyor. Ne Almanya "Büyük Almanya" hevesinden vazgeçiyor, ne Rusya "Büyük Rusya" iddiasından. Ne Saddam Amerika'ya boyun eğiyor, ne Castro, ne Çin ne de Kaddafi. Ama biz, varsa yoksa Büyük Amerika ninileri ile uyutulup duruyoruz.

4. Uluslararası ortamda değişik bugün. Küreselleşme, büyük ölçüde bütünleşen dünya sermayesinin, devlet ve hükümetler üzerine egemenliğini kurarak demokrasiye de yozlaştırıyor. Mafya ekonomileri sosyal uçurumu derinleştiriyor.

Buna karşılık, Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası İnsan Hakları Örgütü, yeşiller, sendikalar, sosyalistler, sosyal demokratlar, değişik kitle örgütleri uluslararası boyutlarda bir demokrasi ve insan hakları savaşımını vermekteler. Ya biz?

Tan gazetesinin yıkıldığı günden bugüne çok şey değişti. Biz, onların başlattığı demokrasi kavgasına inanmış olan insanlar, bu davayı elden bırakmayacağız. Türkiye'de demokrasinin sosyal haklardan, laik eğitimden ve bağımsız Türkiye'den geçtiğinin bilincinde olarak,

4 Aralık 1945'te, ellerinde balta ve balyozlarla Babiâli Caddesi'nde Tan gazetesine hücum eden binlerce kişi, "Kahrolsun komünistler, Sertellere ölüm!" diye bağırıyorlardı (Üstte). Zekeriya Sertel, (sağdaki fotoğraf) bu hücumlar karşısında, "Okuyucularımınla açık bir konuşma" başlığı altında iki yazı yazmış ve şöyle demişti: "Bizim bu memlekette gerçekleştiğini görmek istediğimiz şey sadece demokrasi ve Batı anlamında demokrasidir: Söz özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, korkudan kurtulma özgürlüğü istiyoruz."

Tan Olayı'ndan Kesitler

ALPASLAN BERKTAY

55 yıl geçti. (Tek Parti Döneminde) CHP İstanbul Öğrenci Yurdu'nda kalıyordum (Üniversite Merkez Binası'nın arkasındaki, eski Bekir Ağa Bölüğü). Buradaki öğrencilerin çoğu, o günün CHP "eşrafı"nın çocuklarıydı. Sonraları, aralarından, öğrenci kuruluşları başkanları, milletvekilleri çıktı. Sağa kaymış bir partinin sağcı birikiminin içinden, 4 Aralık Tan Matbaası olayının itici gücü de orada oluşturuldu.

Bunlar, çoğunlukla kalantör giyimli, röleve şapkalı kişilerdi. Günün (Bobstil) modasına uyararak giyinirlerdi. Omuzlar geniş ve düşük, kollar uzun, paçalar dar ve kısa, boyunbağı düğümü nohut tanesi kadar... Kalın mantar pabuçlar girç... girç... Çay Gecesi'nden Çay Gecesi'ne... Ortak özellikleri, kitap okumamaları ve ciddi bir şey konuşmamaları, düşünmemeleriydi. Sınavlardan 1-2 gün önce okuma salonuna doluşurlar, hemen ertesi gün kaybolurlardı. Gecececi Beyoğlu'na barlara, para yemeye... Okumayan, düşünmeyen, tartışmayan bir gençlik... Faşist bile değillerdi. Savaş sonrası sağa kaymış bir tek parti yönetimi, açıkça "Ben faşistim" diyen bir Başbakan Recep Peker, "Belediyelerin bile eleştirilmesine tahammülümüz yok" diyen bir Başbakan Şükrü Saracoğlu... Böyle bir öğrenci kitlesi, onlar için ideal bir "Hazar Güç" idi. Onlara bakarak, yakın gelecekteki gerici yükselişi görebilirsiniz.

Olay günü, başlarında, bizim sınıfın Celâl Sungur vardı. Küçüçük bir kafa, fırlak omuzlar, pazu- lar... Almanya'dan yeni gelmişti. Besbelli, kafasını değilsen de, kaslarını bolca çalıştırmıştı. Milletvekilinin oğlu milletvekili oluyordu çok kez. O da geleneği bozmadı, Yozgat milletvekili bir babanın Yozgat milletvekili oğlu oldu sonradan.

► Tan olayından tam 1 yıl sonra, 16 Aralık 1946.. Savaş bitmiş, dış tehlike kalkmış.. İstanbul'da, fol yok yumurta yok, sıkıyönetim... Tümgeneral Asım Tınaztepe, bir gün içinde tüm sol dergi, sendika ve partileri kapatınca tablo tamamlandı, sola ve emeğe kapalı, sağa ve sermayeye açık bir "demokrasi"nin temelleri atıldı.

Önce Beyazıt'ta Lena Kitabevi'ne gidip tabelasını indirttiler. Yol boyunca kitabevlerine Türk bayrağı astırıldılar. Berrak Kitabevi'ni, Görüşler dergisini tahrip ettiler. Sonra da Tan Matbaası'na saldırıp yıktılar. Geceleynin yurdun gazinosunda toplandılar. Hırsımdan, yatakhaneye kaçıp yorganı başıma çektim. Aşağıdan Celâl'in sesi geliyordu. Sesini titreterek topluluğu etkilemeye çalışıyor, gelecekteki milletvekilliğinin provalarını yapıyor. durup durup "Dağ başını duman almış"ı söylüyor-

du. Ertesi sabah gazinoya indiğimde, kara tahtada 2 ayrı liste gördüm. Birinde Tan, Görüşler. Yeni Dünya, La Turquie, ABC, Berrak.. Karşılarında: "Bunların işi görüldü..." Öbür yanda Marko paşa. Ses. Nor-Or (Ermenice).. Karşılarında: "Bunlar da bize yemlik kaldı"... Muslukların başında, hırslarını alamamış, şakalaşıyor, bir gün önceki hünerlerini anlatıyorlardı. Birinin adı başında "Zaloğlu"ya çıkmıştı. Kırmızı pijamalıya "Kızıl!.. Kızıl!.." diye takılıyordu. Öbürü kâğıt toplarını Sirkeci Gan'na deknasıl yerlere saçtıklarını anlatırcn. Zaloğlu; "O da bir şey mi?" deyip, levveyi kapığı gibi makinelere nasıl kanırttığını döküyordu.

Bu Zaloğlu, iri kıyım, kaytan bıyıklı, Cezar Romero tipinde biriydi. Bir gün beni bir kitap -hem de mesleğimle ilgili!- okurken görüp: - Yuuuh!.. Şuna bak, kitap okuyor! diyerek "suçüstü" yakalamıştı!

Sonra doktor çıktı, kulak- boğaz-burun uzmanı oldu. Hastalarının kulakları, boğazları, burunları ne oldu, bilemem.

Bunlara "4 Aralık Gençliği" denilebilirdi. Olaydan sonra Aziz Nesin, Marko Paşa'da "Ey Türk faşisti! Birinci vazifen" diye başlayıp sözü matbaa yıkmaya getiren bir yazı yazdı. 27 Mayıs olduğunda ise, gözümün önüne bu gençlik gelmiş ve bu işe şaşımsım. Olay sırasında muhalefet yapan 2 gazete, Vatan ve Tan, hükümeti rahatsız ediyordu. Tan'ın muhalefeti sol içerikli, Vatan'ınki ise ABD yanlıydı. Ankara'da buna karşı bir şeyler hazırladığını haber alan Ahmet Emin Yalman, olaydan bir gün önce Ankara'ya gitti. Ertesi gün Vatan gazetesi büyük bir dönüş yaparak kendini saldırıdan kurtardı. Tanin'de Hüseyin Cahit Yalçın-ki, İngiliz yanlıydı. "Kalkın ey Ehli Vatan!" başlıklı bir yazı yazdı. Olayın, savulduğu gibi "kendiliğinden", "Milliyetçi gençliğin asil heyecanı" olmadığı, Ankara'da hazırladığı apaçıktı. Olayı hazırlayanlar, Başbakan Şükrü Saracoğlu ile birlikte CHP İstanbul parti müfettişi ve Uşak milletvekili Alaettin Tiri-toğlu idi. Bu kişi sonradan her şeyi unutup, unuttuğunu sanıp -Türkiye'nin yazgısı!- bir sosyalist parti kurmaya kalktı. Aziz Nesin buna, "Tiri-toğlu sosyalizmi", "Tiridine sosyalizm" dedi. Baş-ka nedenlerle çok kızdığım biri bir gün evime gelip, Tiritoğlu'nun İzmir'e geldiğini ve benimle görüşmek istediğini -besbelli parti kurmak için- söy-

ledi. İksine karşı olanca öfkem bir araya geldi ve adamı bahçe kapısına kadar kovaladım.

Celâl Sungur'a gelince... Anadolu'dan yurda yeni gelmiş bir grup genci yuvarkak bir masanın çevresinde toplanmış, ruh çağırıyordu. Ortada bir kahve fincanı, çevresinde harfler... Herkesin parmağı fincanda... Çağırılan, Atatürk'ün ruhuuydu. Celâl'in sesi birdenbire saygılı bir havaya girdi. Atatürk'ün huzurundaydı besbelli...

- Efendimiz!.. Efendimiz!.. Dünya durumlarını nasıl görüyorsunuz?

Fincan bir o yana, bir bu yana kımlıdadı. Akıl başında biri:

- Ruhlar harfleri tersinden de okuyabilir. Şunları tersine çevirseniz, dedi.

- Sen karışma!

Politikaya atılıp milletvekili, arkasından TBMM idare âmiri oldu. Daha sonra adı bir casusluk olayının karıştı. En ilginç yanı, politikaya atılması değil, bir bilim adamı unvanıyla Tıp Fakültesi'ne dekan olması oldu!

E Yayınları sahibi, dostum Cengiz Tuncer'e gitmişim. Asansörde, apartman yöneticisinin adını okudum: Zati Sungur.. Eşinin babasıydı. Dedim, "İki tane Sungur. Birinin aldatmacası, sahnede; öbürününki, gerçek yaşamın içinde... İksisi de Profesör". İnsanları gerçekten aldatan, hangisi?" Dün-yaca ünlü Zati Sungur'un gözboyacılığı sevimli geldi bana. (Tan Olayı'nın malzemesi, bunlardı!

Tam 1 yıl sonra, 16 Aralık 1946.. Savaş bitmiş, dış tehlike kalkmış.. İstanbul'da, fol yok yumurta yok, sıkıyönetim... Tümgeneral Asım Tınaztepe, bir gün içinde tüm sol dergi, sendika ve partileri kapatınca tablo tamamlandı, sola ve emeğe kapalı, sağa ve sermayeye açık bir "demokrasi"nin temelleri atıldı. (Tan Olayı'nın) sonrası da bu oldu.

